

با آنکه در بسیاری از نقاط عالم مؤسسه
آن موجود است باز عده ممالکی که میتوانند
منحصر است بامریکا و آلمان و بعداً فرانسه و
برای کشور خود منحصرأ فیلم تهیه نموده

تئاتر و سینما

فیلم برداری

بقلم آقای ابر
متخصص فیلم

با آنکه در بسیاری از نقاط عالم مؤسسه
آن موجود است باز عده ممالکی که میتوانند
منحصر است بامریکا و آلمان و بعداً فرانسه و
برای کشور خود منحصرأ فیلم تهیه نموده

تئاتر و سینما

فیلم برداری

بقلم آقای ابر
متخصص فیلم

با آنکه در بسیاری از نقاط عالم مؤسسه
آن موجود است باز عده ممالکی که میتوانند
منحصر است بامریکا و آلمان و بعداً فرانسه و

Ebrahim Moradi, "Film Production in Iran,"
Iran Nameh, 27:1 (2012), 226-229.

گزیده

فیلم برداری در ایران

ابراهیم مرادی

۱۳۵۶-۱۳۷۸
کارگردان و پیشگام فیلم برداری و سینما

شهر، خانه و خانواده در سینمای ایران

با آنکه در بسیاری از نقاط عالم مؤسسات فیلم برداری و کارخانه‌های بزرگ آن موجود است، باز عدهٔ ممالکی که می‌توانند فیلم‌های تجارتي برای دنیا تهیه نمایند منحصر است به آمریکا و آلمان و بعداً فرانسه و انگلیس. ممالک دیگر فقط می‌توانند برای کشور خود منحصرأ فیلم تهیه نموده و مطابق عادات و اخلاق ملی خویش فیلم برداری کنند. یگانه دلیل این عمل آن است که تهیهٔ فیلم برای بازار دنیا کار بسیار مشکلی است که هم باید سلیقهٔ تمام مردم را در نظر گرفت، هم فیلم‌های زیادی که بتواند بازار دنیا را علی‌التوالی و مدام نگاه دارد از کارخانه خارج کرد و هم مخارج فوق‌العاده برای برداشتن هر یک دسته فیلم مصرف نمود و این سه امر متحداً برای تمام کشورهای عالم میسر نیست. مثلاً مردم ژاپن با آنکه سعی دارند در صادرات کشور و صنایع خویش با سایر کشورهای اروپایی رقابت نمایند و شاید تا حدی این منظور آنها پیشرفت کرده است تاکنون یک رشته فیلم از ایشان در سینماهای خود تماشا نکرده‌ایم. در صورتی که ژاپن دارای مؤسسات بزرگ فیلم برداری است و بسیار جدیت می‌کنند که مگر فیلم‌هایی در ردیف فیلم‌های خوب آلمانی و امریکایی تهیه نمایند. همین‌طور ایتالیاییان که در نقاشی و صنایع ظریفه سرآمد ملل شناخته شده‌اند با داشتن مؤسسات بزرگ فیلم برداری و با آنکه دولت ایتالیا توجه مخصوصی به پیشرفت سینمای آن کشور دارد هنوز نتوانسته‌اند فیلم‌هایی برای بازار دنیا تهیه کرده و کوچکترین موفقیتی را در این قسمت احراز نمایند. شاید بعضی خیال کنند که ترکان و مصریان که گاه فیلم‌های آنان در تالارهای سینمای ما نمایش داده می‌شود به یقین می‌توانند فیلم‌های تجارتي برای همهٔ کشورها بسازند. اما این خیال درست نیست زیرا فیلم‌های مصری و ترکی و ارمنی و هندی گذشته از اینکه نمی‌توانند فیلم تجارتي محسوب شوند بلکه در ردیف فیلم‌هایی واقع می‌شوند که در دنیا ابداً طرف توجه قرار نخواهند گرفت. اگر سبک فیلم‌های آنها بواسطهٔ بعضی آوازاها و یا نمایش بعضی از عادات و عموميات طرف توجه ما واقع شود برای آن است که به آن وضعیت زندگانی و اخلاق و کردار و آواز و تصانیف آنان آشناییم و یا بر اثر هم‌جواری و همسایگی که مبادلهٔ جنسی را آسان می‌کند و نیز در نتیجهٔ این که مدیران سینما می‌خواهند فیلم‌های ارزان و پر منفعت بدست آورده و بیشتر استفاده کنند.

مؤسسات فیلم برداری و کارخانه‌های بزرگ
فیلم‌های تجارتي برای دنیا تهیه نمایند
انگلیس. ممالک دیگر فقط میتوانند
و مطابق عادات و اخلاق ملی خویش

در ایران

اهیم مرادی
م برداری

مؤسسات فیلم برداری و کارخانه‌های بزرگ
فیلم‌های تجارتي برای دنیا تهیه نمایند
انگلیس. ممالک دیگر فقط میتوانند
و مطابق عادات و اخلاق ملی خویش

در ایران

اهیم مرادی
م برداری

مؤسسات فیلم برداری و کارخانه‌های بزرگ
فیلم‌های تجارتي برای دنیا تهیه نمایند
انگلیس. ممالک دیگر فقط میتوانند

دختر لر (عبدالحسین سینتا، ۱۳۱۱)

مثلاً در شهر برلین چهار میلیون جمعیت است و از این چهار میلیون اقلاد دو میلیون نفر در بودجه ماهیانه خود مبلغی برای مخارج سینما منظور کرده‌اند و چنانچه فیلم مناسبی برداشته شود قطعی است که از تماشا صرف‌نظر نخواهند کرد و چون مدت مدیدی لازم است تا آن‌همه مردم به تماشای فیلمی در یک سینما موفق شوند لذا از یک فیلم چندین کپی چاپ می‌کنند و میان تماشاخانه‌ها پخش می‌نمایند. در سایر شهرها هم به همین اندازه بیشتر یا کمتر مشتریان سینما موجود است و مجموع عایداتی که از همه مشتریان کشور به دست می‌آید رقم بسیار بزرگی را تشکیل می‌دهد که مؤسسه فیلم‌برداری را از همه جهت مستغنی می‌سازد. در بسیاری از کشورها دولت در امور سینما مداخله دارد مخصوصاً برای تبلیغات و جلب جهانگردان و تعلیم و تربیت، بودجه‌های گزافی همه ساله صرف پیشرفت سینما می‌کنند بلکه بعضی از موسسات فیلم‌برداری را دولت مستقیماً اداره می‌کند یا تحت سرپرستی دولت قرار گرفته است، مثلاً مؤسسه (اوپا) که بزرگترین موسسات فیلم‌برداری آلمان و در ردیف هولیوود اروپا به شمار می‌رود متعلق به یک عده سهام‌داران و سرمایه‌داران بوده ولی فعلاً دولت آلمان سهام عمده آن را خریداری کرده و تحت نظر وزارت تبلیغات اداره می‌شود. مؤسسه (لهر فیلم استله) در آلمان از طرف وزارت معارف آنجا تأسیس گردیده و در سال سی میلیون مارک بودجه دارد و موظف است که منحصرأ فیلم‌های علمی و تربیتی (۱۶ میلیمتری) ترتیب دهد.

از سابق دولت ایتالیا موسسات سینمایی علمی مفصلی در شهر رم تأسیس کرده و حتی از تمام دول برای اشتراک در اجتماع علمی آن دعوت نموده مقرراتی بین‌المللی برای فیلم‌های تربیتی و معافیت آنها از حقوق گمرکی و تسهیلات مبادله فیلم و غیره وضع کرده که دولت ایران هم در این اجتماع نماینده داشته و مقررات آن را پذیرفته است. اخیراً دولت ایتالیا در امور فیلم‌برداری‌های متداول هم دخالت کرده و حتی چندی پیش در جراید منتشر شده است که پسر موسولینی یک رشته فیلم را به شخصه اداره می‌نماید. در روسیه تمام موسسات فیلم‌برداری مانند سایر تجارت آن کشور رسماً بر عهده دولت است.

فیلم‌های مصری و هندی و ارمنی و ترکی را که در هیچ‌یک از بازارهای دنیا خریدار ندارد به قیمت نازل خریده یا کرایه کرده نمایش می‌دهند و نمایش‌دهندگان سودهای فراوان از این کار می‌برند. تا اینجا مدلل گردید که فیلم‌برداری برای تمام دنیا کار آسانی نیست و همه نمی‌توانند برای بازار جهان فیلم بسازند.

حال باید دید سایرین چگونه متحمل مخارج گزاف مؤسسات فیلم‌برداری شده و چطور کارخانه‌های بزرگ و کوچک در کشور خویش تأسیس نموده‌اند. در سایر کشورها اگر نمی‌توانند فیلم‌های خود را برای پسند بازار جهان ترتیب دهند از منابع پرسود آن بی‌بهره نمی‌مانند و تقریباً احتیاجی هم ندارند که با صرف مخارج گزاف فیلم‌های عالم‌پسند تهیه کرده خود را به زحمت بیندازند، وقت بیشتر تلف کنند و در نتیجه معلوم نشود که آیا احراز موفقیت خواهند نمود یا خیر. در صورتی که آنها فقط برای سلیقه ملت خود زحمت کشیده فیلم‌های خویش را با عادات و اخلاق و ذائقه آنها جور کرده اطمینان هم دارند که فایده خواهند برد زیرا اگر در ژاپن یا ایتالیا یا سایر نقاط فیلمی تهیه شود که توده پسند باشد تهیه‌کنندگان مطمئن هستند که دو ثلث از نفوس و اهالی به تماشای آن فیلم رغبت خواهند نمود و ورودیه این دو ثلث جمعیت به حداقل یک رقم بزرگی را تشکیل خواهد داد که برای مخارج کارخانه و حقوق بازیگران و قیمت مواد اولیه و استهلاک سرمایه صاحب کارخانه کفایت می‌کند و سود فراوان نیز دارد.

به یاد دارم که راهنمای ما در برلین نگارنده را شبی به یکی از تماشاخانه‌ها هدایت نمود و اظهار می‌داشت که دو سال متوالی است همین پيس را نمایش می‌دهند و من هنوز برای تماشای آن فراغتی پیدا نکرده‌ام. پرسیدم چطور ممکن است که پيس را دو سال متوالی نشان بدهند و چگونه مردم رغبت می‌کنند که به تماشای یک پيس دو ساله بروند. در جواب گفت باور کنید هنوز بیشتر از نصف مردم برلین هستند که این نمایش را ندیده‌اند و منتظرند فراغتی حاصل شود تا به تماشای آن اقدام کنند. راست هم می‌گفت وقتی که به تماشاخانه رسیدیم ازدحام کثیری از مرد و زن را جلو تماشاخانه دیدیم که منتظر بلیط بودند و چون در آن شب ما نتوانستیم بلیطی تهیه کنیم ناچار فردا یک نفر را برای تهیه بلیط مأمور کردیم و بالاخره بعد از یک هفته توانستیم به نمایش برویم انصافاً هم به این زحمت و انتظار می‌ارزید زیرا به قدری این نمایش مجلل و آبرومند بود و در نهایت زبردستی به معرض تماشا گذاشته می‌شد که از هر حیث شایسته تمجید بود. غرض از نوشتن این داستان آن است که آنهایی که برای داخل کشور خود فیلم تهیه می‌کنند چندان بازارهای خارجی نبینند.

عبارت بود از اینکه هرکسی باید با همجنس خود ازدواج کند و مفاد این بیت را می‌پرورانید:
کبوتر با کبوتر باز با باز کند همجنس با همجنس پرواز

حاجی آقا آکتر سینما (اوانس اوگانیان، ۱۳۱۱)

در ژاپن هم اخیراً دولت کارهای فیلم‌برداری را در دست گرفته است. در فرانسه در انگلستان، در لهستان در چکواسلواکی و ترکیه هم دولت نظری در امور فیلم‌برداری دارد.

فیلم‌برداری در ایران

اگرچه دارای موضوع مناسب و مرتبی بود ولی تقریباً ۲۵ درصد عکاسی آن خراب، ۵۰ درصد متوسط و ۲۵ درصد خوب بود. بازیگران آن به استثنای چهار نفر که دو نفر "رل" عمده و دو نفر "رل‌های" کوچکتری داشتند و می‌توان گفت که اگرچه دارای موضوع مناسب و مرتبی بود ولی تقریباً ۲۵ درصد وظیفه خود را صحیح انجام داده‌اند، بقیه تماماً بد بازی کرده‌اند. برای این فیلم با تمام مخارج لایراتوار و غیره تقریباً پنج هزار تومان خرج شد و عایدات آن مجموعاً با سهم صاحبان سینما بالغ بر سه هزار تومان گردید و شرکاء عموماً متضرر شدند و علل عمده این خسران امور ذیل بود: اولاً برداشتن این فیلم به واسطه فراهم نبودن وسایل بیش از مدتی که لازمه تهیه فیلم‌های معمولی است طول کشید و قریب یازده ماه بیهوده وقت تلف گردید و مخارج زیادی از قبیل کرایه و حقوق مستخدم و غیره اضافه بر آنچه لازم بود بر موسسه تحمیل شد. ثانیاً قبل از نمایش فیلم بلهوس فیلم حاجی آقا آکتر خود باعث بدنامی فیلم‌های ایرانی گردیده و از رواج آن کاسته بود. ثالثاً فیلم دختر لر چون ناطق و به زبان فارسی بود مردم به دیدن آن رغبت فراوان کردند (چنان‌که مؤسسه فیلم‌برداری هندی تشویق شد و به تهیه فیلم‌های غیر مهمی مانند شیرین و فرهاد، فردوسی، چشمان سیاه پرداخت) و بالتسویه از تماشای فیلم صامت بلهوس خودداری نمودند. با این حال، هیچ فیلم صامتی جز "بن هور" مانند فیلم بلهوس صاحب عابدی نبود.

با قرائت این گزارش خوانندگان می‌توانند حدس بزنند که چرا فیلم‌های ایرانی متروک شد و دنبالش را کسی نگرفت. معهذاً فکر تهیه فیلم‌های فارسی هنوز از سرها نیفتاده است، به خصوص که وزارت معارف و اداره شهرداری نیز اولی بر اثر تشکیل سینماهای علمی برای محصلین و دومی در نتیجه ایجاد آموزشگاه آرتیستی جهات پیشرفت این کار را فراهم آورده‌اند و علاوه بر این در آموزشگاه‌هایی که یکی به وسیله نگارنده و دیگری به وسیله مسیو اوگانیان تشکیل شده بود بازیگرانی با استعداد پیدا شدند که اگرچه در بادی امر نمی‌توانند مانند بازیگران درجه اول از عهده انجام وظایف برآیند ولی به زودی در ردیف بازیگران خوب قرار می‌توانند گرفت و حتی در فیلم بلهوس یکی از بانوان ایرانی که عهده دار رل (نزهت) بود به قدری استعداد به خرج داد که با چندین بار بازی ممکن بود یکی از بهترین بازیگران شود. بنابراین ما به آینده فیلم‌برداری و صنعت سینما در ایران امیدواریم و لاشک عنقریب در این راه گام‌های بلند برداشته خواهد شد.

در کشور ما چندین بار اقداماتی برای فیلم‌برداری و تشکیل مؤسسات آن شد ولی اگر با دیده انصاف نگاه کنیم خواهیم دید که پیشرفتی در امور آن حاصل نگردید. چهار نوبت در تهران فیلم‌هایی از روی پیس برداشته شد که دو نوبت آن به وسیله مسیو اوگانیان و دو نوبت به وسیله نگارنده عملی گردید. فیلم‌هایی را که اکثراً برداشت عبارت از دو پرده آبی رابی و پنج پرده حاجی آقا آکتر سینما بود. فیلم‌هایی را که نگارنده تهیه نمودم عبارت از داستان انتقام برادر که فقط ۷۰۰ متر آن فیلم‌برداری گردید و بقیه را به واسطه پیش آمد بعضی گرفتاری‌ها ناتمام گذاشته‌ام و در دفعه دوم داستان بلهوس ساختم که در ۲۸۰۰ متر و از ۷ پرده مرکب بود. فیلم‌هایی که تاکنون برداشته شده دارای چندین نقیصه مهم بوده که کمی سرمایه در رأس همه آنها قرار داشت. مخارج آبی رابی را که تقریباً هفتصد تومان تمام شده سینما مایاک پرداخته و منافع زیادی هم از نمایش آن عاید او نگردید. این فیلم دارای یک سوژه مخصوص نبود اگر چه روش (پات پاتاشو) (کهن گلی) (لورل هاروی) و امثال آنها را می‌خواستند تقلید کنند ولی به هیچ وجه شباهتی به یک فیلم حسابی نداشت. حاجی آقا آکتر سینما هم دارای موضوع جالبی نبود و با اینکه در کشور ما هنوز فیلم‌برداری شیوع نیافته هزار گونه موضوع و داستان‌های بکر از زندگانی ایرانی در دست است که ممکن بود برای تهیه فیلم از آنها اقتباس شود در عوض این پیس دارای یک موضوع نامعین و نامناسب بود صرف نظر از قسمت عکاسی و صنعت فیلم که معلوم می‌داشت نه دارای دستگاه مناسب این کار بودند و نه سلیقه مخصوصی برای عکاسی داشتند. برای این فیلم روی هم رفته یک هزار و دویست تومان خرج کرده بودند و کمتر از این مقدار عایدات داشت.

فیلم بلهوس که داستانی درام از زندگانی ایرانی و عدم تعانس در عمل ازدواج را انتقاد کرده و مفهوم داستان آن